

2178.

6061

Eluteelt kõrvale.
N.Soborjänin.

Wanemuise
näitelawa
+ TARTUS. +

Eluteelt närvale.

Dramatiline etüd ühes vaatuses.

N. Soborjänin.

Tõlkinud: A. Simm.

Wanemuise
näitelawa.
† TARTUS. †

Wanemuise näitelawa.
Oktober 1912.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

76102

Tegelased:

Artur Reinwald, kooliõpetaja.

Karl Tobi, teine kooliõpetaja.

Betti Ernst, nõstri tütar.

Marta, teenija.

Juhan, nojamees.

Tegemise praegusel ajal Liiwimaal
mai-kuul.

Näitelava kujutab suurt tuba vanas majas. Kõrge võlviline lagi jaotab teda kaheks pooleks. Tagumine pool - töötuba, esimene - söögituba; lihtsalt, aga mõnusalt sisse seatud. Uksed: Kabinettist paremalt poolt nurgas klassidesse ja paremalt poolt ettenotta ja eestpoolt koridorisse. Keskselinas kolm akent, kõrged, ümarguste karnisidega.

Kevadene õhtu. Päikese loojaminek.

Avatud akentest ripuvad sirelipöösa oksad sisse, eemal mütša maastik.

Ukse ees, mis klassidesse viib, seisab Marta, temast vähe eemal vana Juhan, mõlemad palvaks kokkupandud kätega ja alla kumardatud päraga. Koolilaste kvor laulab harmooniumi kaasmängul õhtulaulu.

Marta [parast väheaga]. Kuidas sulle laul meeldib, Juhan?

Juhan. Ilus laul. [Wäheag]. Tead, Marta, kui lapsed laulavad, siis kuulen ma nagu inglid, palju inglid laulvat!... Nagu vlessivad

nad nägemata meie juurde muu pääle maha tulnud ja laulavad, ja meie südames on rõõm, nii rahulik, jumalik... Mul on praegu niisugune tundmus, Marta.

Marta. Küll sina oled imelik, Juhhan!

Juhhan [nuksalt]. Ja see oli viimane laul! Täna lastakse kuul lahti.

Marta. Ja sina pead ka kohe minema. Siis aga!

Juhhan [haavatult]. Kuidas ma siis lähen, Marta? Sa tead ju, ma pean Reinwaldiga kokku saama ja temale selle lillekimbu ära andma.

Marta. Küll ma temale ära annan, sina muidkui mine! Mine! [Pahaselt]. Oled sina aga

Juhhan. No, no! Ma lähen, ma lähen, mis sa pahandad? [Lähel]. Ära sa aga ütlemata unusta, et mina tema toin, wana Juhhan, ja nimelt...

Marta. Küll ma ütlen. Mine jumala nimel!

Juhhan [nuksedes ära].

Marta. Ei saa ega saa tust lahti. Weider wana-meis. Ma ei kannata niisuguseid.

[Asentest juvasevad koolipoisid käratsedes mööda.

Reinwald astub sisse ja lähel otsukohe akna alla.]

Reinwald [armastusega]. Jooksevad! Kõigil rõmsad, õnnelikud näod, nagu ollesivad nad puuvist pääsenud, kus neid kaua kinni peeti. [Wäheag.]

Armsad lapsed! Aga ometi, ma panin tähtle, neil oli raske koolist lahkuda. [Naerat.] Ah! See kelm Franz ei anna iska meel väikese Richardile rahu. Hahaha! Ronib talle selga.

[Tobi tuleb sisse. Tema nägu avaldab sügavat mõtlemist. Reinwaldi naermas nähes jääb ta seisma.]

Reinwald [akna juurest ära minnes]. Wäsinud, aga mõnus! [Tobi poole.] A! Sina ka siin, Karl? Ole lahke! [Laua poole minnes.] Täna on Teid, Marta, kõik olete nii ilusasti valmis seadnud. Waata, Karl, mis naesterahwa näed tähendavad. Aga kust see on? Lilleringp.

Marta. Kust? Koolihärra wist küll ära ei arwa?

Reinwald [nuusutades]. Imetore lõhn!

Marta. Ma woin ära minna?

Reinwald. Teie ei ritle siis mulle?

Marta. Lasen Teid armata, härra Reinwald, see teeb Teile oma jagu lõbu. [Ära].

Reinwald. Ootamata rõõm! Eila mitu armast kirja sõprade ja tuttavate poolt ja täna see lillekinip! [Istuvad. Reinwald waatab taas ringi wabalt hingates]. Tuule huukene tõsis! Ah, kuidas täna kõik kausis on! Kewadene päike. Kuid see nadus jubas. Aga meie näeme well päikest, hingame täie rinnaga metsade õhku, lehtede ja lillede riksaliku lõhna, meie... [Tõtab jutu pooleli, Tobi waikinise üle inestades, ei näita aga seda. Niisama rõõmsalt]. Kui siis... nii siis alustame oma mäikest ja wähest pidu. [Wõtab wiinapudeli ja wälab]. Selle wiina ostsin linnast sahe kuu eest ja hoidsin tänase päewa jaoks. [Wahaeeg]. Ja, Karl, sa wõid mulle õnne soovida, täna on minu ema sünnipäew.

Tobi [kuuwalt]. Soowin õnne!

Reinwald. Ennemalt, kui ma poisikene olin, oli see päew meie alati rõõmupäewaks... Perikonna keskel: isa, ema, wenna, õed... Kui armast see oli! Ja kõik, kõik koos! Koh, kas see ei ole armast, Karl?

Tobi. Ja!... Väga armas!

Reinwald. Istume lauda, oleme lõbusad, ajame juttu, naerame... Ema on nii häa, lahke...

Ja isa? Isa armastab mind väga ja pani alati oma kõrval istunuga. Armas jumal! Kõik oli alles hiljuti! Ja hänitselt!... Mõteldagi kole.

Aeg viib meid nagu hiiglasuur linn oma tübedel ikka kaugemale ja kaugemale armsast, kodusest minevikust. Ja kui palju soojust, südameликкust peitub selles muinasjutulises minevikus! Mälestus üksi juba paistab nagu armas, jõuastav uni, mille keegi nii tuorelt ja halastamata lõpetas.

Tobi. Need muinasjutud elavad meis kõikides, iseäranis niusugustes, nagu meie sinuga, Artur.

Reinwald [inustades]. Nagu meie sinuga? Sina ja mina?

Tobi. Ja. Meie elu ei ole just magus, meie ei ela mitte, see on ainult pettuspilt...

Reinwald [wahule rääkides]. Aga ta loob meile palju õnnelikka silmapilkseid. Meie elame nendest silmapilkudest... mina elan viimase!

Mina tunnen, missugune püha rõõm minu
 südant täidab, kui ma väikseid koalikapsi
 näen. Esimesed sammud... kannatus...
 väike edasisaamine, siis... siis näed sa,
 et harimata metsalillene areneb ikka roh-
 kem ja paremini ja sina, mõistad - sina
 ise oled teda nükaugle wüinud... Kõik, kas
 see ei ole elus kõrgem wõigist rõõmudest kokku.
Tõbi. Kuula, nagu näha, tuleme meie jälle
 endise aine peäle. Kui palju meie ka waiel-
 nud oleme, kunagi ei ole me kindlamele
 otsusele jõudnud. Sina oled õnnelik, noh, ja
 ole jumala nimel õnnelik. Mina sind ei ek-
 sita. Sa tunned juba niin mõtteid niin
 waadet selle raske ikke peäle, mida rahwa-
 kvalioõpetaja igawesti kannab. O! Ma ei hak-
 ka muidugi mitte waidlema, sul on, wõib olla,
 ka õigus, õigus omawõisi. Juba warasest noo-
 nestpõlwest saadise unistasid sa sellers saa-
 da, mis sul praegusel silmapilgul õnn on
 olla.

Reinwald. Ja, armas sõber, mina ei kujutanud

midagi paremat ette kui kooliõpetaja vlla,
rahvakooliõpetaja!

Tobi. Ja sinu jaoks on see elu kõik, ta on
sulle kallim kui kõik muu ilma peäl.

Reinwald. Ma näen temas oma õnne panti.

Tobi. Sina kujutad teda enesele liiga roosi-
liseks, aga sina oled teda vähe läbi elanud,
tunned teda liiga vähe. Haha! See on sinu
õnne pant! Aga see õnn võib ruttu ja kergesti
puruks minna, ilma et ta sulle halidaid
sildusidgi järele jätares...

Reinwald. Ma soan aru! Sind pahandab see,
et mina, kes ma gümnaasiumi lõpetanud
olen, edasi ei läinud, vaid kuhugi kursustele

... [Tobi tahab vahel rääkida] ja sina... sina
kurised minu eest...

Tobi [tema nägu lähel kurjaks, pehmed, mõtlijad
silmiad välgutasiwad tuld, kargab üles]. No see on
liig, Reinwald! Sinul ei ole õigest nända ütelda!
Kurisema, see on praegusel juhtumisel seesama,
mis kaide olema. Aga mina ei ole sellega har-
junud. Kuuled! [Wahuaeg. Tasama, ribeda

tooniga]. Kui sa tahad selle pääle tähendada, et mina kolm klassi kooliõpetajate seminaris lõpetanud olen ja kuhugi enam ei külka, oma tiibu laialt laotada ei tohi. Hahaha! Ja et ma ka nõi suguse kohaga rahul pean olema, abikooliõpetaja kohaga, ka nõi sugust leiba ära põlgama ei pea...

Reinwald [ennast tagasi hoides]. Karl! Sina lähed jälle juha ägedas! ... Iga inimene peab enesest lugu, ära unusta seda...

Tobi. Tont võtku, ma ei ole vist kunagi unustanud, et sina... et mina sinu alam olen...

Reinwald [kargab äles]. Ma palun sind! ...

Iga inimene peab enesest lugu, ära unusta seda! [Käib tuba mööda, lähed akna juurde. Väheke].

Tobi [tasa ja nermiliselt]. Seitsme aasta jooksul! Seitsme aasta jooksul olen ma siia kõik oma terveise jätnud, tilkade kaupa raasanud, ei ole teda hoidnud... Kui endist elu lõõmist raasunegi veel tunda saaks! Kui elu uuesti võiks alustada! [Suure nermilise hooga]. Ei! Ei! See ei ole võimalik! Ma olen haige! ... Ma hoiar

nagu nappuja olenõvest sinni ja ootan issa
 midagi! Ootan! Aga mida? Ma ise ei tea
 mõi olen lihtsalt jõuetu, et ennast mõista.
 [Reinwaldi pääle maadates]. Ja sina ootad ka.
 Reinwald! Ja sinu täht saab, mõib olla, hule-
 damalt ja kauemini hilki hitma, teisi
 tähti tunestama... sulle lauldakse kiidu-
 laulusid!... Aga mina lähem ära! Lähem
 ära! Ma pean ära minema, ruttu, viikimata...
 tagasipööramata! [Lähib tuikudes paremale poole
 ette uuse juurde].

Reinwald [pehmema häälega]. Karl!

Tobi [na pehmelt]. Mis on?

Reinwald. Meie klaasid on veel puutumata.

Tobi [nagu ei oleks tahtnud ära minna]. Kas me
 siis veel ei jäänud?

Reinwald [laua poole minnes]. Meie tahtsime mi-
 nu ema terwiseks juua.

Tobi. Ja!... Ja!... Sa rääkisid... rääkisid...
 täna on tema sündimispäev.

Reinwald [klaasi tästes]. Kestku tema päevad
 veel kaua, kaua!

Tobi. Kava! [Joowad].

Reinwald [walab].

Tobi. Mina wiina ei kannu, ta mõjub minu
pääle halvasti.

Reinwald [naljatoonil]. Kas näed, jälle lähewad
arwamised lahm, aga minu pääle just ümber-
pöördukt. Kas paned tähele, ma olen juba
rõõmsam?

Tobi. Arwataw rõõmsus, Reinwald.

Reinwald. Arwad?

Tobi. Kindlasti. See, mis kunstlisel teel kätte
saadakse, on loomuwastane ja ei ole päälegi
otsekohene.

Reinwald. Ütleme! Ütleme! Tähendab siis, mind
ei ole praegu mitte otsekohene, kui ma nalja-
tada, naerda tahan, olguigi ilma põhjuseta,
aga...

Tobi. Misparast sul seda tahtmist eila ei tul-
nud, aga täna, kui sa mõne klaasi ära oled
jõunud, langed sa...

Reinwald [tustawalt rõõmsaes minnes]. Noh! Noh!

Tobi... selle läbi nagu pettuse kätte, silmapäälise

unustuse... [Jätab pooleli: 'Seina taga on waltseri
hääli kuulda. Mõlemad kuulotavad.]

Reinwald [nimmiste silmadega unistades]. Minu
armas waltser. Ma teeksin häämeelega paar
tiru.

Tobi [uuesti mõtetesse langedes]. Hirmus! Need
hääled tungivad nii südamesse!

Reinwald, Ma ei ole sellest saadud tantsinud, kui
gümnaasiumist wälja tulin. Ma näetan, kuoli
lõpudil keerutasin ma kas jalad alt ära, küll
ihe, küll teise ninga... [Laulab poole häälega
waltseri wiisi].

Tobi [ulatab näe klaasi järele, joob ära ja paneb
klaasi oma koha päale tagasi. Seda teeb ta ruttu,
et Reinwald ei näeks].

Reinwald [avab silmad, tase]. Ei ole nagu hää olla.
Ma minule hakkab sel Tobi külge.

Tobi [katskestanud häälega, rõõmsat wärwi anda
püüdes], Sa tahaksid küll kõrwal kõster õrnsti
pool wõrsil olla? Ah?

Reinwald [kes tüjus ei ole]. Aga sina?

Tobi [ei wasta küsimise päale]. Tema pool on wist

wäga lõbus. Ma nägin öie pääl terve rea wann-
rid.

Reinwald. Ja? Ah, see köster Ernst on isesuguste
waadetega inimene, temaga on raske millegi
üle rääkida. Tema peab ikka ainult kõigesti
asjalistest alustest kinni.

Tobi. Preili Ernst mängib arwatavasti.

Reinwald [lähel elawares inestades]. On ta koju
sõitnud?

Tobi. Täna hommikul. Ta on oma sõbra juures
niivitanud.

Reinwald. Woin köstri pahameelt ette kujutada.

Tobi. Muidugi, teda kurwastas niisugune hil-
jaks jäämine.

Reinwald [lillekimbu pääle waadates]. Nüüd
saan ma aru, see lillekimp...

Tobi. Preili Ernst on olemus, selle ees mina
kumardan.

Reinwald [segaselt, millegi pääle mõteldes]. Ta on
wäga häa, wäga südamlik inimene.

Tobi. Ta püüab omale karjerit teha ja mina
usun kindlasti, et ta omale kõiks kätte wai-

dab, mis ainult võimalik.

Reinwald. Siis jõe tema selge elutee peäle!

Aga sinu klaas on tühi? Wabanda, ma unustasin walamast. [Walab]. Jõe tema terwiseks. Elus on nii palju õnne, aga igapäev ei oska teda kätte saada.

Tobi. Palju õnne? Ja sellest õnnest saab igapäev nähtawasti unawiisi aru.

Reinwald. Wäga arusaadaw, teda ei saa kindlalt ära määrata. Igapäew on kahtlemata oma waade, oma siht, mille poole ta püüab, kindlasti, kui ka silpkonna sammudega.

Tobi. Ja siis?

Reinwald. Tema on seegi õnn - kättesaamine, tema on küllalt tundmust, et kõik tema waew...

Tobi. Kõik tema waew on wilja kandnud ja sagedasti wäga walmimata wilja.

Reinwald. Ja tema elukitse...

Tobi [nibedalt naerabades]. Mis iseka ja alati puudub.

Reinwald. Aga kellel ta on? Minu meelest on

see pääasi ja kõige tähtsam.

Tobi. Aga na see on ekslik.

Reinwald. Mis sa tahad ütelda?

Tobi. Tahaks paljugi... aga mistarwis? Inka ja igal ajal on üks lõpp.

Reinwald [ära arvata piüdes]. Üks lõpp?

Tobi. Harilikult lõpetab ta kõik, kõik kahtlemised, soovid... kõik, mis aastate juooksil üles ehitatud, kõik võib ühe silmapilguga kokku langeda.

Reinwald. Aga see on jumala vastu! Meie olime sellises süüdinud, et elada, mõelda kõigi taristustega...

Tobi [nätt ulatades]. Kuule, Artur! Sa olid ise valmis järele leppima, et inimese ja inimese vahel vahe on.

Reinwald. Ja, aga selle juures...

Tobi. Võrgad hingenesed hoidku eest ja andku rummi kugewatele, ärksatele waimudele.

Reinwald. See teoria...

Tobi. Olgu ta missugune tahes... olgu see kare, halastamata, walus paljudel, [tasamini]

misugustele nagu mina...

Reinwald. Sõber, sa tead enesele ülekohut, sul ei ole sugugi õigus.

Tobi [hingab raskelt]. Mis ma tahan ütelda?...

Mõtted lähewad segamini... [Karjub]. Ja! Ja!
 Kui peab olema! Ära käi mulle pääle, Artur,
 seda pahem!

Reinwald. Jää rahule, Karl. [Südamliselt]. Sa
 pead ennast kokku wõtma, sa pead...
 pead oma terwist parandama.

Tobi. Terwist parandama? Hahaha! Ja, terwist
 parandama! Tingimata! Ma söidan! Ja! Ja!
 Söidan! Seitse aastat elu! Hahaha! Seitse
 aastat! [Elawalt]. Räägid sa tõtt? [Tasa, wä-
 risewa häälega] Olen ma siis haige?

Reinwald. Sa oled lihtsalt ühelüiga wäsinud.

Tobi [hirmuga]. Kas tõesti?

Reinwald. Seda juhtub sagedasti.

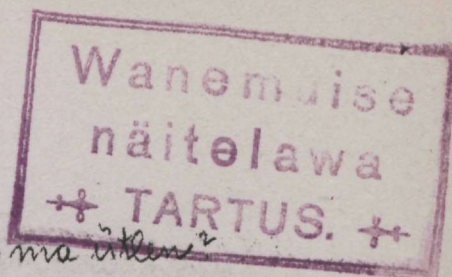
Tobi [enesele]. Juhtub sagedasti? [Suresärewuses].

Ei! Sina waletad! Sina wigurdad, Reinwald!

Sa tahad mind ära nelda kui wäikest

linnukest! [Karjub]. Sina oled notkas! [Kõnemini].

Kotkas! [Formab tema juurde]. Kisu! Kägista!
 Ma huan kõri ette! [Kisub teda nätest]. Kägista!
 Ära piina! [Helitsemine. Reinwald kisub ennast
lahti. Tobi endise meeletusega kõrist nimis haarstes].
 Puruks tehtud! [Wäheag]. Mäng näib üle jõu,
 komöödia on otsas! Ma seisan pääd pööritava
 kuristikku kohal... Weel sammu, ainult sammu!
 Ma ei julge! Ma olen arg! [Tulekuug. Sireli
oksad liikusiwad, üks akna raam rägises].
 Pinnas on nagu kivi, kohut... minu kohal
 on midagi musta, raske... vajub minu
 pääle... silmapilkn liksub kind pauruks,
 pühhib ära. [Wäriseb]. Silmapilkn ei ela ma enam,
 juba kustub walgus... A-a! Sääb nad ro-
 niwad seinu mööda, lage mööda... Ja
 kõik naerawad... [Karjub] Artur!
Reinwald [kohkub]. Sa ehmatasid mind!
Tobi. Artur! Tule siia! Tule!
Reinwald [tuleb].
Tobi [waatab temale terawalt silma, wõtab tema
näe ja surub seda tugewalt].
Reinwald. Koh, mis sa ütled, Karl?

Tobi. Mis ma ütlen? Hahaha! Mis ma ütlen?

[Kartlikult ümber waadates]. Sina ei näe midagi?

[~~Kõrs~~, tugewam tuulehoog]. Kas kuulud? [Vähes, et Reinwald midagi ütelda tahab]. Wait!...

Wait!... [Vaerab histeriliselt].

[Tobi hallutsinatsioonid hoog lähed aegamööda üle].

Reinwald. Ahine! Puhka, Karl! Sa pead puhkama! [Tobi pääle waadates, hirmuga]. Ja mina ei pannud seda waremalt tähele?

Tobi. Puhkama? [Häkitset]. Anna andeks!... Anna andeks!

Reinwald. Mis pean ma sulle andeks andma?

Tobi. Sa tead! Sina oled häa! Auus! Sina oled väga, väga häa! Ma ei leia sõnu, et sulle paremat ütelda.

Reinwald. Tänan, Karl, ma ei ole seda wäärt.

Tobi. Sina oled veel tugew, sina lähed julgelt oma teid mööda, aga mina... mina olen ära väsinud, murtud... ära piinatud!

... Mina pean puhkama! On aeg! [Katab silmad näega kinni]. Kõik on lõpetatud! [Kurwalt].

Jumalaga, Reinwald! Hääd ööd!

Reinwald [rasket meelelu mitte wariates]. Hääd ööd, Karl!

Tobi [läheb jääb ukse pääl seisma, waatab Reinwaldi pääle, kes nurus pääga seisab, läheneb temale, paneb käe tema üla pääle]. Mul on kahju sinust lahkuda, Artur! [Koguni tasa]. Aga peab!

Reinwald [tema kätt kinni pidades]. Loodan, et sind homme jälle nõnda näha nagu waremalt?

Tobi. Aasta eest? O! Looda, Reinwald! Mina saan üsna rahulik olema.

Reinwald. Siis... homseni!

Tobi. Homseni! [Läheb, jääb ukse pääl teist korda seisatama]. Jumalaga, süher! Jumalaga, Reinwald! [Läheb ära].

Reinwald [on silmapilgu nõunta, jookseb siis, jääb läweli seisma, hüüab]. Karl! Karl!

[Waatab aralt ümber]: Kes räägib? Kes siin on?

[Hüüab tasemini]. Karl! [Kuulatab. Täieline waimus. Istub leentoolile, kargab üles, paneb küünla ja wäikese lambi põlema, mis küünla kirjutas selaua pääle. Tuba lõhub korraga wõimsaks,

rõõmsares lähel ka Reinwald.]

Reinwald. Nõnda on parem. Mises ma seda
waremini ei teinud? [Kagu ennast julgustades].
Kagu esimene kord! Inna vast veel väike
napsike? [Toob]. Tore viin. [Kõneleb isienesega].
Ma ei saa aru, kuidas inimesed igawust tunda
wõivad? Minu meelest päris imelik! Muidu-
gi ei kannata küis üksildust ära. [Marta tuleb
sisse, kuulab inimestes]. Seltskond on palju
lõbusam! Ajuti oleksin ma nõuus linnas ela-
ma. Ma armastan maad. Ma olen tema kül-
ge seotud.

Marta [aralt]. Häna Reinwald!

Reinwald. A? ... Teie, Marta?

Marta. Kas teie wast midagi ei soovi?

Reinwald. Ei! Tanan teid! [Wahetäeg].

Marta [akna juures]. Oues tibab wihma, aga
teil on aknad lahti. [Panab kinni]. Ohn on raske.

Reinwald [istub laua ääres]. Pime? Koh, ju-
mal aitab, lähel mööda.

Marta. Wäewalt. Wäadare, missugused tumed
pilwed meie maja kohal seisawad.

Reinwald (aeglaselt). Pilved? Nad on kui wõw-
loomad selle maja juurde hiilinud ja wota-
wad midagi...

Marta, Ma lähen, härra Reinwald!

Reinwald, chinge! [Paneb tema järele uuse kin-
ni. Küib masinalisult edasi-tagasi. Murral
nimbu küljest ühe lille ja pistab rinda].

Betti [tuleb kinniswartil sisse, tasa]. Kui hää siin
on! Kui armas kõis! [Reinwaldi nähes]. Ta on
siin! Ta on üksi! [Läheb tasa tema juurde].

Reinwald [pöörab ennast ümber].

Betti [ei jõua ennast ära peita].

Reinwald, Betti? Sina? Betti!

Betti [haledalt naerdes]. Sa ei wõdamud? Ah? Ei
wõdamud? [Käepigistus].

Reinwald, Mu jumal, sina jälle minu juu-
res, sina - Betti!

Betti [musu eest taganedes]. Ei ole waja! Ära
suudke! Kuuld, Artur!

Reinwald, Aga mispärast? mispärast ei ole
waja?

Betti, Tüütu! Lase olla! ... Ma saan pahaseks!

Reinwald. Sina saad pahaseses? Sina - minu ingel!

Betti [nägu tehes]. Ingel? Misjaks naisugune perekondlik viis? [Kaerdes]. Waremalt ei olnud sa nii rumal.

Reinwald. Ma läksin rumalaks rõõmu pärast, rõõmu pärast, et sind nägin!

Betti. Mehed on nähtawasti kõik ihibitawised. No, palun, palun ilma musudeta!

Reinwald [järele haugetades]. Palun ilma tujudeta!

Betti. Musutawad kõik, aga meie ei pea mitte olema nagu kõik teised.

Reinwald. Kõik teised armastawad niisamasuguse armastusega nagu meiegi teineteist!

Betti. O! Ei, Reinwald, nende armastus on liiga proosaline. Meid võib teineteise ligi üks armastus, üks mõte - kool, keda meie piirita armastame. Sina, kas armastad veel nagu enne?

Reinwald. Kas võin ma teda kunagi mitte armastada? [Tõmbab Betti oma juurde].

Betti. Jäta, Artur! [Õrnalt]. Sina oled nagu suur laps. Lase olla ometi!

Reinwald [kärsitult]. O! Kuipalju rõõmu, kuipalju õnne tõi sina minu lihtsasse kodusse!

Betti. Sinul on halb niga, Artur. Sinul tulewad kuhe need rumalad käsitamised, ilmaaegused sõnad. [Citerides]. „Kuipalju rõõmu, kuipalju õnne tõi sa minu lihtsasse odusse”.

Mistarwis? Misjooks, rumalake! [Fõsise tooni pääle üle minnes]. Sinu juures on nii kodune, nii häa, ei või arvatagi, et sa peissmees oled.

[Sauakese pääl broshüresid ja ajakirja nähes]. Sa tellid ikka ajakirju, teduslikka broshüresid?

Reinwald, Ma tarvitän kõik waba aja lugemise pääle. [Wäheag, waatab armsalt tema pääle]. Kas mäletad, Betti, jõulu ajal saatsime meie üli lobusalt aja mooda. Ma tuletasin seda aega sagedasti meelde. Aga mispärast sa nii wähe enesest kirjutasid? Oma elust? Sa oled nii palju näinud, kunagi ei lase sa mind sellest wsa saada.

Betti. Kuule, Artur, sa tead ju, sinu mõtted jääwad mõteteks.

Reinwald. Mõteteks! Nad ei saa kunagi teeks.

Betti. Ja, Reinwald, ja! Sa mäletad meie esimesi

... kokkupuutumisi, mäletad päeva keset ärka-
 kes wati loodust, sa rääkisid siis nii waimustu-
 -usega, ja sina, sina esimene awasid minu
 hingele inimese kõrge sihi, kui ta inimese-
 soole oma isiklikud huwid ohwriks toob.

Ja mina... mina elasin sellest silmapilgust
 saadis selle mõttega, ta andis mulle hallina,
 millest ma waimustusega oma jõuu ammu-
 tasin. Aga nüüd anname üksteisele räätt!

Meie oleme ainult - hääd seltsilised, [haleduse
 tundega] kõige suuremad sõbrad!

Reinwald. Igawesti?

Betti. Ja, igawesti! [Tema waade on täis kõige
tõsisemat õrnust ja kaastundmust]. Ära räägi,
 ära ära tuletada meelde...! [Paludes]. Ära tuletada
 meelde!

Reinwald [elawalt]. Aga meie tüütus, meie wanne?

Betti. See jääb murdmata... aga... jätame...
 ära, mis Tobi teeb?

Reinwald [temale ei ole see meeldetuletus armas].

Tobi? Alab... on meel nerwilisem... Sina ei tunc
 ära.

Betti. Waene Tobi!

Reinwald. Õnnetu! Temast ei ole raske aru saada. Ta ei suuda teed, mille pääle saatus teda tõnganud, ära kanda.

Betti. Ei, Reinwald, ei! Ma mäletan, missuguse waimustusega, armastusega ta oma koolitööst kõneles, oma kaswandikkudest. Ta oli siis nii suur selles ekstases, nii tugew, tema silmades särasiwad pisarad.

Reinwald. Aga tema ei olnud küllalt tugew. Meie tee on oknaline, mitte kõis ei pea tema pääl vastu. Ja tema ei ole esimene, kes walmis on selle päält kõrwale astuma. Aga kuhu? Mis ootab teda? Igawene wiletsus, purustatud kerris ja nälja surm.

Betti [kohkudes, hirmuga]. Näljasurm!

Reinwald. See saab kõige tema töö paremaks palgaks olema. Haha! Ja sina, sina, Betti, sina tahad selle hädakohtlikku tee pääle astuda, sind ei kohuta ta oma mustade wäruidega?

Betti [tuliselt]. Mina ei jäta ialgi mõtet maha rahwahariduse eest wõitlijate ridadesse astuda!

Ma kannatan kõike ära. Armastus võidab
kõike ära. Ma kannan oma õlgadel kõike ras-
kused ära! Ma tõstan oma püha lipu kõrgele
üle!

Reinwald [vaimustusega]. Kui ilus see on, Betti!

Betti. Müüd tuleb see tund ruttu. Aasta jäi-
rast lõpetan ma rüüsu. Aasta pärast näen
mit walgest, tunnen uut elu! See meelitab
mind oma juurde, selles on nii palju
ilusat! Minu lootused, minu usinustused
saavad elavaks täies. Aastasadade pimetus peab
minu ees lahuma ja mulle waka tee laia
andma...

Reinwald [waevalt emast tagasi hoides]. Aga
sina isa... sa pead tema arvamist tingi-
mata tahule panema.

Betti. Mina olen waka inimene! Mina teen
nõnda nagu mind minu süda, minu
mõistus, minu elukutse juhatab.

Reinwald [tema juurde tormates]. Betti!

Betti [tõrjub teda tagasi]. Ainult mitte
õrnusi!

(Taga seina on muusika helisid ja hääli kuulda)

Betti. Aga ma olen pira jutu pääle sattunud. Aeg on ninna. Mind võidakse äkki leida... Kas kuulid, kui rõõmus nära?

Reinwald. Oota! Ära mine ära, Betti!

Betti. On aeg... on aeg! Ma tulen igapäev sind vaatama.

Reinwald. Räägime millestgi muust.

Betti. Ära pea mind kinni, Artur. See ei ole ju viimane kokkusaamine.

Reinwald. Sa armastad juttusid minu kuulipoistest... Koh, kui tahad, ma jutustan sulle...

Betti. Parast, Artur! Parast!

Reinwald. Koh, pea! Üks minutikene! Ma mängin sinu armsamat sonatit.

Betti. Beethoveni?

Reinwald. Ja, sinu Beethoveni. [Wotab wiibli, seab hääle.]

Betti. Aga kas ei nutsuks ka Tobi? [Kagu võmsaks saades selle mõtte üle]. Täepoolest!

Ma ei ole teda ammu enam näinud,

Reinwald!

Reinwald. Miks siis... Aga ma hviatan
sind ainult, temal ei ole vististi tuju.

Betti. Rumalus! Ei ole tuju... Ma teen ta
wõnstaes. Küll sa näed!

Reinwald. Mül saab häa meel olema selle
üle!

Betti. Kui ta nuker oli, siis olen mina
tema kõige parem arst.

Reinwald. Tema tuletas sind meelde.

Betti. Täesti?

Reinwald. Meie jõime koguni sinu terwisekogi.

Betti. Siis jõime meie kolmekesi meie kõige
wõrmanäqijate wendade terwiseks!

Reinwald (wihulit ära wises). Hurah!

Hurah! Ah, armas doktor, minge oma
haige järele.

Betti (wähe haawatult). Armas doktor?

Mina ütlesin nalja pärast, aga sina...

Reinwald (tema kätt suudeldes). Ah, ma
ei tee seda enam. Mine! Mina walan selle

aja sees klaasid täis. [Wälalab]

Betti [ust awades]. Teil on nii külm ja
pime koridor. [Astub sammur]. Ma kardan!

Reinwald. Pane küünal põlema, see seisab
viinli pääl.

Betti [läheb põlema küünslaga, aga jääb
läwe pääl seisma].

Reinwald [waatab tema pääle, püüab tema
hirmunud waadet]

Betti [läheb vaikides ära].

Reinwald [astub mõne sammur selle ukse
poole, kuulatab. Käib tuba mända edasi-
tagasi. Teda hakkab nähtawasti Betti kanna
arades erutama. Võtab wiinli ja mängib
mainustusega. Wahaeq.]

Betti [peaegu jookseb sisse, jääb läwe pääle
seisma. Tema nägu on surmukahwatu,
pää sirgawale alla wajunud, huuled tõmb-
lewad nerviliselt, hingab raskest]. Ei hixise
wahraja järele]. Ei mõi olla! Ei! Ei! chulle
paistis nõnda! Ta elab! ... Kas tõesti? ...
Ei! ... Ta on surunud! [Karjatab murtud

häälega]. Artur! Artur!

Reinwald [laseb viinuli kaest maha, juuksele
terna juurde]

Betti [langeb terna rinnale, terna näol on
hiim]. Langes! ... Ei kannatanud ära! ...
Suri!

Reinwald [surnud häälega]. Juba langes...
langes ühes mõitlijatist ja nõnda wara.

Betti [maewalt kuuldaralt]. Wara!

[Wimast jõudur kokku mõttes]. Kui raske
on mõitlus! [Langeb Reinwaldi kätte walele
ja nutab. Sel ajal tärnab kõwa tuulehõng
ühe anna paugudes lahti. Wälk.]

[Esriie langeb aeglaselt].

Handwritten scribbles and faint markings in the lower-left corner, possibly including a signature or initials.

